

Ny forvaltningspraksis for PCN

Nasjonalt seminar for potetprodusenter, Hamar, 25.01.11

Randi Knudsen

Mattilsynet Hovedkontoret, Seksjon planter og vegetabilsk mat

Innhold

- Ny forvaltningspraksis fastsatt april 2010
- Virkeområde
- Målsetting
- Hjemmel
- Tiltak ved påvisning av hvit PCN eller resistensbrytende raser av gul PCN
- Tiltak ved påvisning av gul PCN

Utarbeidelse av ny forvaltningspraksis fra desember 2009 – april 2010

Ad hoc gruppe:

Hilde-Marie Birkeland

Tore Haugum

Randi Knudsen

Kirsti Bjørkhaug

Ann-Christin Sørensen

Håkon P. Brække

Bransje og høringsmøter:

15.12.2009 Idé-dugnad

25.01.2010 Høringsmøte

13.04.2010 Møte med LMD

MATTILSYNET.NO

Windows Desktop - Citrix online plug-in
Mattilsynet - Windows Internet Explorer
http://www.mattilsynet.no/smittevern_og_bekjempelse/planter/potetcystenematode/mattilsynet_har_vedtatt_ny_forvaltningspraksis_for_hvit_og_gul_potetcystenematode__pcn__for_potetprodusenter_79199

Skjematenester og husdyrregister | Varsle Mattilsynet | Om Mattilsynet | SØK

Mattilsynet Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Nyhetsarkiv | Regelverk | Regelverksutvikling | Publikasjoner | Skjema | Smilefjes | Smittevern og bekjempelse | Import og eksport | Overvåking og kartlegging

Hurtigvalg

Du er her: [Hovedside](#) / [Smittevern og bekjempelse](#) / [Planter](#) / [Skadegjørere](#) / [Potetcystenematode](#)

Smittevern og bekjempelse:

- Dyr
- Fisk
- Fôr
- Næringsmidler og vann
- Planter
  - Skadegjørere
    - Jordbærsvartflekk
    - Lys ringrøte
    - Phytophthora ramorum
  - Potetcystenematode**
    - Pærebrann
    - Rød rottrøte i bringebær
    - Sharkavirus
    - Andre skadegjørere
    - Hendelser og utbrudd
  - Regelverk

Potetcystenematode

Mattilsynet har vedtatt ny forvaltningspraksis for hvit og gul potetcystenematode (PCN) for potetprodusenter
Publisert: 13.04.2010 | Sist oppdatert: 13.04.2010

Nytt regime åpner for dyrking av poteter på produksjonssted som er smittet med hvit og resistensbrytende raser av gul PCN, under visse forutsetninger. Forvaltningen blir mer kunnskapsbasert. For å nå målsettingen, er det vesentlig at potetprodusenter og næringen som helhet er seg sitt ansvar bevisst.

Forvaltningspraksisen for PCN ble sist revidert av Landbrukstilsynet i 2001. Påvisninger de siste årene og resultater av kartleggingsundersøkelsene i Rogaland og Vest-Agder i fjor, viser at PCN har hatt en større spredning enn tidligere antatt. Dette viser at den strenge forvaltningspraksisen fra 2001 ikke har innfridd målsettingen om å hindre spredning av PCN og å utrydde hvit og resistensbrytende raser av gul PCN. Årsaken til manglende suksess kan være at næringen ikke har vært bevisst nok på forebyggende tiltak og det å kjenne status for PCN på egne og leide arealer. Myndighetene har på sin side bare fulgt opp de tilfellene der skaden er blitt synlig i åkeren, i tillegg til at det rutinemessig er tatt prøver av sertifisert settepotetproduksjon.

Ny målsetting
Den overordnede målsettingen med ny forvaltningspraksis er å minimere samfunnets tap som følge av PCN. For hvit og resistensbrytende raser av gul PCN er målsettingen å hindre spredning fra smitta arealer og redusere populasjonene. For gul PCN er målsettingen å begrense spredning fra smitta arealer og redusere populasjonene. Det er også et mål at eier/bruker av eiendom hvor det er påvist PCN, skal ha kunnskap om PCN og kjennskap til utbredelsen av skadegjøreren på egen eiendom og evt. leid eiendom.

Vesentlige endringer – kunnskapsbasert forvaltning
Hovedforskjellen fra tidligere praksis er at det ved påvisning av hvit og resistensbrytende raser av gul PCN gis mulighet til å dyrke industri- og matpoteter på felt på smittet produksjonssted (bruksenhet), forutsatt at feltene er prøvetatt og at det ikke er påvist smitte. Slike analyser skal bekostes av eier/bruker. Det innføres krav om 4-årig vekstskifte på felt hvor det åpnes for dyrking av poteter. Slike felt skal dessuten følges opp med nye analyser hvert 8. år, som et ledd i mer kunnskapsbasert forvaltning. For mer detaljert informasjon, se retningslinjen som kan lastes ned nederst på siden.

Dyrkers ansvar – bransjestandard
For å kunne nå målsettingen med ny kunnskapsbasert forvaltning av PCN, er det viktig at hele potetbransjen og hver enkelt dyrker tar ansvar for å kjenne status for PCN og at risikoreduerende tiltak i tråd med både matlovens og plantehelseforskriftens bestemmelser iverksettes. Det er derfor av avgjørende betydning at det så snart som mulig utarbeides en bransjestandard som skal omfatte forebyggende tiltak og faglig forsvarlig drift både på produksjonssteder med og uten funn av PCN.

Om prosessen

Hvit PCN

Se også:
Funn av potetcystenematoder (PCN) i Rogaland og Vest-Agder >>
Dokumenter fra høringsmøtet 25. jan. om framtidig forvaltning av PCN >>

Videreutvikling og revisjon av forvaltningspraksis for PCN

Arbeidsgruppe:

Hilde-Marie Birkeland

Kristin Faistrup

Randi Knudsen

Oppgaver:

Tilføye kapittel om planter

Tilføye veiledningspunkter

Revidere tidligere tekst

Virkeområde

Forvaltningspraksisen omfatter foreløpig:

- produksjon og omsetning av potet (april 2010) – landbrukseiendom og annen eiendom
- (desember 2010(?): Planter og formeringsmateriale, med røtter, dyrket på friland – landbrukseiendom og annen eiendom)
- (2011(?): Virksomheter som mottar poteter eller uvaskede grønnsaker med rot, for sortering, pakking eller industriell bearbeiding og komposterings- og slamanlegg)

Overordna målsetting – poteter

Beskytte potetproduksjonen mot smitte og minimere samfunnets tap som følge av PCN

Delmål – potetproduksjon

- Hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Hindre spredning fra smitta arealer og redusere populasjonene
- Gul PCN: Begrense spredning fra smitta arealer og redusere populasjonene
- Eier/bruker av landbrukseiendom hvor det er påvist PCN, skal ha kunnskap om PCN og kjennskap til utbredelsen av skadegjøreren på egen eiendom, og evt. leid eiendom.

Hjemmel

- Forskrift om plantehelse § 4 vedlegg 1: Det er forbudt å spre potetcystenematoder
- Matloven § 23 og forskrift om plantehelse § 6: Hjemmel til å fastsette tiltak ved påvisning av PCN.
- Matloven § 14 om opplysnings- og rapporteringsplikt: Hjemmel til å kreve at nødvendige opplysninger meldes til Mattilsynet

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN

- Smitta felt
- Smitta eiendom
- Smitta eiendoms forhold til andre
- Pålegg overfor andre eiendommer/virksomheter

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta felt (defineres av Mattilsynet*)

- Forbud mot å dyrke vertplanter
- Videre drift av smitta felt: Sikre at PCN ikke spres fra feltet, iht. driftsplan som er meldt til Mattilsynet. Driftsplanen skal utarbeides i samarbeid med veiledningstjenesten og/eller kommunal landbruksforvaltning*.
- Evt. pålegg om funnstedet og området rundt funnstedet skal dekkes med gras eller annet materiale som hindrer smittespredning*.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta felt (defineres av Mattilsynet*)

Forbud mot å føre bort smittebærende emner, bl.a.:

- Jord og andre organiske dyrkingsmedier
- Settepoteter
- Poteter til fôr
- Uvaska rotgrønnsaker og evt. andre grønnsaker med jordsøl
- Planter og formeringsmateriale med røtter (herunder fôrplanter med røtter)

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta felt (defineres av Mattilsynet*)

Dersom PCN påvises i vekstsesongen eller mens potetene står på lager, kan potetene fra denne avlinga (smitta felt) leveres til virksomheter som er registrert hos Mattilsynet, forutsatt at:

- Virksomheten er kjent med PCN-status.
- Virksomheten er villig til å ta i mot potetene.
- Virksomheten har et system og IK som hindrer at smitte spres videre.
- En plan for slik leveranse er meldt til MT.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom

---

Forbud mot å føre bort smittebærende emner:

- Jord og andre organiske dyrkingsmedier
- Settepoteter

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom – Vilkår for fortsatt dyrking av poteter på andre felt

Prøvetaking før oppstart:

- Feltet skal være prøvetatt iht. veileder* fra MT.
- Prøvene skal være analysert iht. EPPOs Diagnostic Protocol PM 7/40(1).
- Det skal ikke være påvist hvit PCN eller resistensbrytende raser av gul PCN.
- Eier/bruker har ansvar for å organisere prøvetakinga, må bekoste analysen og skal melde plan for prøvetaking til Mattilsynet.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom – Vilkår for fortsatt dyrking av poteter på andre felt

Påvisning av hvit PCN seint i sesongen: Poteter til mat og industri kan etter samråd med Mattilsynet tillates dyrket på nye felt den påfølgende vekstsesongen uten at feltene på forhånd er prøvetatt:

- Feltene prøvetas og analyseres som nevnt ovenfor, i løpet av den samme påfølgende vekstsesongen.
- Nye felt som er planlagt brukt til potetproduksjon året deretter, skal også prøvetas og analyseres tilsvarende i løpet av den første påfølgende vekstsesongen etter påvisningen.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom – Vilkår for fortsatt dyrking av poteter på andre felt

Framtidig prøvetaking:

- Prøvetaking skal skje hvert 8. år, evt. etter hver andre gang det er dyrket poteter på arealet (i tilfelle noen har lengre vekstskifte enn 4 år).
- Det skal ikke være påvist hvit PCN eller resistensbrytende raser av gul PCN.
- Eier/bruker har ansvar for å organisere prøvetakinga iht. veileder* fra Mattilsynet og må bekoste analysen, som skal skje iht. EPPOs Diagnostic Protocol PM 7/40(1).
- Plan for prøvetaking skal meldes til Mattilsynet.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom – Vilkår for fortsatt dyrking av poteter på andre felt

- Egenproduserte settepoteter fra slike felt kan kun brukes på egen eiendom.
- Det skal gjennomføres minimum 4 års vekstskifte, dvs. minimum 3 potetfrie år.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendom

---

Eier/bruker skal gjennomføre faglig forsvarlig drift og ha et produksjonsopplegg som er i samsvar med potetbransjens bransjestandard.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendoms forhold til andre

---

Opplyse den annen part om PCN-status før inngåelse av avtale om:

- Maskinsamarbeid og annen felles bruk av maskiner
- Jordleie, jordbytte og forpaktning av jord mm
- Omsetning av maskiner og utstyr
- Omsetning av eiendommen

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Smitta eiendoms forhold til andre

---

- Eventuell leie, bytte eller forpaktning av jord og maskinsamarbeid eller annen felles bruk av maskiner med andre eiendommer skal meldes til Mattilsynet.
- Sørge for forsvarlig reinhold av maskiner og utstyr som skal benyttes utenfor eiendommen

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer – risikoaktivitet

---

Risikoaktivitet

- Maskinsamarbeid eller annen felles bruk av maskiner
- Jordleie, jordbytte eller forpaktning av jord
- Evt. andre forhold (omsetning av maskiner eller andre smittebærende emner)

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer – risikoaktivitet

---

Jordprøver

- Fra felt hvor det har vært samdrift med smittet eiendom
- Prøvene skal tas iht. veileder fra Mattilsynet.
- Eier/bruker skal organisere prøvetakinga.
- Eier/bruker skal bekoste analysen.
- Analysen skal skje iht. EPPOs Diagnostic Protocol.

Tiltak – hvit PCN og resistensbrytende raser av gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer – risikoaktivitet

---

- Plan for prøvetakinga skal meldes til Mattilsynet.
- Eiendommen behandles som smittet inntil analyseresultatene foreligger.
- Hvis det ikke påvises smitte på disse feltene, gis ingen restriksjoner.

Tiltak – gul PCN

- Smitta eiendom
- Smitta eiendoms forhold til andre
- Pålegg overfor andre eiendommer/virksomheter

Tiltak – gul PCN: Smitta eiendom

- Mattilsynet skal vurdere behov for rasetest* .
- Eier/bruker skal ta prøver for egen regning for å ha kjennskap til PCN-status på eiendommen.
- Forbudt å føre bort jord og andre organiske dyrkingsmedier.
- Eier/bruker skal sørge for at PCN ikke spres til andre arealer eller eiendommer.
- Egenproduserte settepoteter kan brukes på eid og leid jord, forutsatt at disse er oppformert på felt som er prøvetatt og funnet fri for PCN.
- Eier/bruker skal gjennomføre faglig forsvarlig drift, jf. bransjestandard.

Tiltak – gul PCN: Smitta eiendoms forhold til andre

Opplyse den annen part om PCN-status før inngåelse av avtale om:

- Maskinsamarbeid og annen felles bruk av maskiner
- Jordleie, jordbytte og forpaktning av jord mm
- Omsetning av maskiner og utstyr
- Omsetning av eiendommen

Tiltak – gul PCN: Smitta eiendoms forhold til andre

- Sørge for forsvarlig reinhold av maskiner og utstyr som skal benyttes utenfor eiendommen

Tiltak – gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer/virksomheter – ved risikoaktivitet

---

Risikoaktivitet

- Maskinsamarbeid eller annen felles bruk av maskiner
- Jordleie, jordbytte eller forpaktning av jord
- Evt. andre forhold (omsetning av maskiner eller andre smittebærende emner)

Tiltak – gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer/virksomheter – ved risikoaktivitet

---

Jordprøver

- Fra felt hvor det har vært samdrift med smittet eiendom
- Prøvene skal tas iht. veileder fra Mattilsynet.
- Eier/bruker skal organisere prøvetakinga.
- Eier/bruker skal bekoste analysen.
- Analysen skal skje iht. EPPOs Diagnostic Protocol.

Tiltak – gul PCN: Pålegg overfor andre eiendommer/virksomheter – ved risikoaktivitet

---

- Plan for prøvetakinga skal meldes til Mattilsynet.
- Eiendommen behandles som smittet inntil analyseresultatene foreligger.
- Hvis det ikke påvises smitte på disse feltene, gis ingen restriksjoner.

Mattilsynet

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Status for nasjonalt PCN-register

Nasjonalt potetseminar, Hamar 25. januar 2011

Randi Knudsen,

Mattilsynet HK, Seksjon planter og vegetabilsk mat

Innhold

- Historikk
- Oppgradering
- Framtidig bruk

Historikk

- **Daværende Landbrukstilsynet (LT) overtok en database fra Bioforsk i 1998, da forvaltningsansvaret for PCN ble overført til LT.**
- **Basen inneholdt registreringer av eiendommer med påvisning av PCN.**
- **LT oppgraderte databasen i 1999 mht. eierskifte og kommunesammenslåinger.**
- **LT/MT har registrert eiendommer med påvisning av PCN etter 1998 i egne datasystemer.**

Oppgradering

- **Databasen var ikke komplett.**
- **Mattilsynet mener det er viktig å ha en fullstendig og korrekt oversikt over eiendommer med påvisning og eiendommer med restriksjoner pga. samarbeid med smittet eiendom, som et grunnlag for forvaltningen.**
- **Kommuner, fylker, veivesen m.fl. har også etterspurt god oversikt.**

Oppgradering

- **Mattilsynet bestilte derfor oppgradering fra Bioforsk Plantehelse i 2008.**
- **Bioforsk skal ferdigstille sitt arbeid innen 15. april 2011.**
- **Mattilsynet må overføre egne registreringer fra 1998 fram til nå til samme system.**

Framtidig bruk

- **Mattilsynet vil integrere oppdatert database i sitt tilsynssystem.**
- **Offentleglova § 9: Alle kan krevje innsyn i en samanstilling av opplysningar som er elektronisk lagra i databasane til organet, dersom samanstillinga kan gjerast med enkle framgangsmåtar.**
- **Mattilsynet ser at registeret bør være lett tilgjengelig, spesielt mtp. å etterleve aktsomhetskrav, men kan ikke nå si hvordan dette vil bli.**

Kartleggingsprogram for PCN

Foreløpige resultater og videre planer

Nasjonalt potetseminar, Hamar 25. januar 2011

Randi Knudsen,

Mattilsynet HK, Seksjon planter og vegetabilsk mat

2009: Rogaland og Vest-Agder – prøvetaking i felt

Rogaland

Ant dyrkere*:	224
Ant prøver:	2375
Ant prøver m/gul PCN:	341
Ant prøver m/hvit PCN:	61
Ant dyrkere* m/gul:	68
Ant dyrkere* m/hvit:	19
Ant dyrkere mistanke hvit:	3

(* en dyrker kan dyrke på eid og leid jord, dvs det kan være flere eiendommer)

Vest-Agder

Ant dyrkere*:	48
Ant prøver:	243
Ant prøver m/gul PCN:	20
Ant prøver m/hvit PCN:	1
Ant dyrkere* m/gul:	8
Ant dyrkere* m/hvit:	1

2010: Rogaland (resten), Aust-Agder, Hedmark og Nord-Trøndelag – prøvetaking i felt og på mottak

Antall prøver pr. 31/12/2010

	RO	N.Tr	AA	HE
Innsendt	298	394	532	563
Testet negativt	172		332	156**
Gjenstår	126*	394	200*	407
		(167)		

*Funnet cyster i noen av prøvene

** Det statistiske grunnlaget i en del av prøvene er for svakt. Ikke samme grad av sikkerhet.